

Tam Metin Kitabı

12. Uluslararası Güncel Araştırmalarla Sosyal Bilimler Kongresi

كتاب المتون الكاملة

المؤتمر الدولي الثاني عشر للدراسات التاريخية والاجتماعية والقانونية



تركيا، 05-07 حزيران 2020

**Türkiye, 05-07 Haziran**

**Turkey, 05-07 June 2020**

Book of Proceeding

The 12th International Congress on Social Studies with Recent Researches

Cilt IX - Volume IX

EDITOR BOARD

Assoc. Dr. Sami Baskın - Prof. Dr. Faruk Yamaner

Assoc. Dr. Hatem Fahad Hanoo - Assist Prof. Dr. Asad Layek

ISBN: 978-605-69948-6-9

Yayımlanma tarihi (published date): 03.07.2020

12. Uluslararası Güncel Araştırmalarla Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metinleri

Book of Proceeding 12th International Congress on Social Studies with Recent Researches

كتاب المتون الكاملة للمؤتمر الدولي الثاني عشر للدراسات الاجتماعية والتاريخية والقانونية

Editörler (editors):

Sami Baskın – Faruk Yamaner - Hatem Fahad Hanoo - Asad Layek

Yayıncılık Sertifika No (Certificate No): 77535

Genel Yayın Yönetmeni (Chief of editor boards): Sami Baskın

## KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

1. Basım, Elektronik Kitap (Çevrim içi / Web tabanlı)

210 x 297 mm

Kaynakça var, dizin yok.

ISBN 978-605-69948-6-9

1. Kongre 2. Sosyal Bilimleri 3. Özetler

PDF yayın

Yayımlanma adresi: <https://sosyalbilimler.info/tr>

## Düzenleme Kurulu

### Düzenleme Kurulu Başkanı

Doç. Dr. Sami Baskın - Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

### Düzenleme Kurulu Üyeleri

Prof. Dr. Şinasi Akdemir - Çukurova Üniversitesi

Doç. Dr. Hatem Fahad Hanoo - University of Mosul (Irak)

Dr. Öğretim Üyesi Asad Layek - Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Doç. Dr. Sid Hatem - University of M'sila (Algeria)

Dr. Öğretim Üyesi Sud Ahmed Soufiane - Annaba University (Algeria)

## Bilim ve Değerlendirme Kurulu

**Prof. Dr. Abdulaziz Khedr Abbas**

University of Anbar (Iraq)

**Prof. Dr. Bensefia Sofiane**

University Mohamed Lamine Debaghine -Setif2 (Algeria)

**Prof. Dr. Handan Akçaöz**

Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)

**Prof. Dr. Harrane Elarbi**

University of Laghouat (Algeria)

**Prof. Dr. Ismaili Yammna**

University of M'sila (Algeria)

**Prof. Dr. Lakhdar Roubhi**

University Mohamed Boudiaf - M'sila (Algeria)

**Prof. Dr. Mohammed Faridi**

Hassan 1st University (Morocco)

**Prof. Dr. Mustafa Arslan**

İnönü Üniversitesi (Türkiye)

**Prof. Dr. Mustafa Gülmez**

Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)

**Prof. Dr. Şinasi Akdemir**

Çukurova Üniversitesi (Türkiye)

**Prof. Dr. Yüksel Kaştan**

Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)

**Doç. Dr. Altnazfti Ali Mohammed Ali**

Asmarya University (Libya)

**Doç. Dr. Behchachi Rabah**

University of Batna-1 (Algeria)

**Doç. Dr. Mohammed Ahmed Mbark Dqali**

Zintan University (Libya)

**Doç. Dr. Samir Chougui**

University Mohamed Lamine Debaghine -Setif2 (Algeria)

**Doç. Dr. Sid Hatem**

University of M'sila (Algeria)

**Doç. Dr. Abd Al Azeez Elias Sultan**

University of Mosul (Iraq)

**Doç. Dr. Abdulmejud Othman Ali**

University of Mosul (Iraq)

**Doç. Dr. Amienah Dakil Altimimy**

Mustansiriyah University (Iraq)

**Doç. Dr. Bencheikh Asma**

University of Djelfa (Algeria)

**Doç. Dr. Boukhal Lakhdar**

Centre Universitaire de Naâma (Algeria)

**Doç. Dr. Emad T. Tawfeeq**

University of Baghdad (Iraq)

**Doç. Dr. Hatem Fahad Hanoo**

University of Mosul (Iraq)

- Doç. Dr. Kefaah Abaas Rmdan**  
University of Mosul (Iraq)
- Doç. Dr. Kifah Eabbas Ramadan**  
University of Mosul (Iraq)
- Doç. Dr. Luma Abdul Aziz Mustafa**  
University of Mosul (Iraq)
- Doç. Dr. Mohammed Hamzah Hussein**  
University of Al-Hamdaniya
- Doç. Dr. Omar Ahmed Saeed**  
University of Mosul (Iraq)
- Doç. Dr. Osama H. Ibrahiim**  
University of Mosul (Iraq)
- Doç. Dr. Rabah Mohammed Khader**  
University of Mosul (Iraq)
- Doç. Dr. Raqhad Abdual Karim Ahmad**  
University of Baghdad (Iraq)
- Doç. Dr. Saad Tawfeeq Azeez**  
University of Mosul (Iraq)
- Doç. Dr. Shaimaa Salim Abd Alsaheb**  
Mustansiriyah University (Iraq)
- Doç. Dr. Shaymaa Ali Ahmad**  
University of Mosul (Iraq)
- Assoc. Dr. Shaymaa Fadhil Abdul Hameed**  
University of Mosul (Iraq)
- Doç. Dr. Suadd Kadum Mahdi**  
Mustansiriyah University (Iraq)
- Doç. Dr. Vian Muwfaq Al Nuaimi**  
University of Mosul (Iraq)
- Doç. Dr. Yasmin Abdulkareem Mohammed**  
University of Mosul (Iraq)
- Dr. Öğretim Üyesi Abu-Baker Ahmed Utheman Alanaimi**  
University of Mosul (Iraq)
- Dr. Öğretim Üyesi Abd Aleaziz Aljasim**  
University of Anbar (Iraq)
- Dr. Öğretim Üyesi Afrah Nathir Jasim**  
University of Mosul (Iraq)
- Dr. Öğretim Üyesi Ali Mohammed Deehoum**  
Asmarya University (Libya)
- Dr. Öğretim Üyesi Ameerah Ismael Mohammed**  
University of Mosul (Iraq)
- Dr. Öğretim Üyesi Ben Lebbad Elghali**  
University of Abou Bekr Belkaid Tlemcen (Algeria)
- Dr. Öğretim Üyesi Djouheur Belhanafi**  
University of Mascara (Algeria)
- Dr. Öğretim Üyesi Faiza Taiebi Ahmed**  
University of Chlef (Algeria)
- Dr. Öğretim Üyesi Fatima Bakdi**  
Algiers 3 University (Algeria)
- Dr. Öğretim Üyesi Guenchouba Abedrrahman**  
University of Djelfa (Algeria)
- Dr. Öğretim Üyesi Hatem Ahmad Ismael**  
University of Mosul (Iraq)
- Dr. Öğretim Üyesi Hiba hazim Mohammed**  
University of Mosul (Iraq)
- Dr. Öğretim Üyesi Hifaa Ahmat Abd**  
University of Mosul (Iraq)
- Dr. Öğretim Üyesi Hussein Saleh Hassan**  
University of Mosul (Iraq)
- Dr. Öğretim Üyesi İlkül Kaya Zenbileci**  
Bozok Üniversitesi (Türkiye)
- Dr. Öğretim Üyesi Iman Ghanim Shareef**  
University of Mosul (Iraq)
- Dr. Öğretim Üyesi Kheira Bourenane**  
University of M'sila (Algeria)
- Dr. Öğretim Üyesi Khellaf Ouarda**  
University Mohamed Lamine Debaghine -Setif2 (Algeria)
- Dr. Öğretim Üyesi Maadh Habash Khudhur**  
University of Mosul (Iraq)
- Dr. Öğretim Üyesi Mohammed Wleed Abd**  
University of Mosul (Iraq)
- Dr. Öğretim Üyesi Nabeel Khalid Sheet**  
University of Mosul (Iraq)
- Dr. Öğretim Üyesi Naser Abdulla Ali Oun**  
University Elmergib (Libya)
- Dr. Öğretim Üyesi Ouaret Ahmed**  
Algiers 2 University (Algeria)
- Dr. Öğretim Üyesi Radhwan Hashim Hamdoon**  
University of Mosul (Iraq)
- Dr. Öğretim Üyesi Rami Abdulhakeem Qasim**

University of Mosul (Iraq)

**Dr. Öğretim Üyesi Rian Hashim Hamdoon**

University of Mosul (Iraq)

**Dr. Öğretim Üyesi Sajid Abd Mohammed**

University of Mosul (Iraq)

**Dr. Öğretim Üyesi Shaymaa Wleed Abdulrahman**

University of Mosul (Iraq)

**Dr. Öğretim Üyesi Soualmia Nouria**

University of Mascara (Algeria)

**Dr. Öğretim Üyesi Souhila Leghars**

Mascara University (Algeria)

**Dr. Öğretim Üyesi Suad Aied Mohammed Saeed**

University of Mosul (Iraq)

**Dr. Öğretim Üyesi Sud Ahmed Soufiane**

Annaba University (Algeria)

**Dr. Öğretim Üyesi Suhad Fadhil Abbas**

Tikrit University (Iraq)

**Dr. Öğretim Üyesi Tounsi Faiza**

University of Laghouat (Algeria)

**Dr. Öğretim Üyesi Yasir Jaber Khaleel**

University of Mosul (Iraq)

**Dr. Öğretim Üyesi Zohra Chouchane**

University of Bouira (Algeria)

**Öğretim Görevlisi Yasameen Yaseen Salih**

University of Mosul (Iraq)

**Öğretim Görevlisi Wsn Zaenw Hamad**

University of Mosul (Iraq)

**Öğretim Görevlisi Wsn Abd Almotlb**

University of Mosul (Iraq)

**Öğretim Görevlisi Sarab Abdulsattar**

Tikrit University (Iraq)

**Öğretim Görevlisi Salih Salem Ibraheem**

University of Mosul (Iraq)

**Öğretim Görevlisi Laial Khleel Ismaeel**

University of Mosul (Iraq)

**Öğretim Görevlisi Hiba Abd Al Ilah Yunes**

University of Mosul (Iraq)

## ÖN SÖZ

12 Uluslararası Güncel Araştırmalarla Sosyal Bilimler Kongresi 05-07 Haziran 2020 tarihlerinde gerçekleşti. Bu etkinliğe 266 başvurunun 264 tanesi hakem ve değerlendirme kurulu tarafından sunuma uygun görülmüştür. Kabul edilen bildirilerin 104 tanesi Türk bilim insanlarına, 160 tanesi de 13 farklı ülkeden (Cezayir, Çad, Fas, Filistin, Irak, Katar, Libya, Lübnan, Sudan, Suudi Arabistan, Umman, Ürdün) başvuran bilim insanlarına aittir. Bu etkinlikte şu davetli konuşmacılar özel sunumlar yaptılar:

Davetli Konuşmacı	Konuşmanın Başlığı	Katılımcının Kurumu
Dr. Cherchali Zakia	Documentation and Analysis International Treaties and its Importance in Historical Research	Normal Superior School-Bouzereah Alger (Cezayir)
Dr. Zahra Kasse	A Study of the Maqasidiyya Rule: Concept - Function - Applications	Moulay Ismail University - (Fas)
Dr. Manal Khader Nafe Awwad	The Role of Historical Documents in Refuting the Biblical Narration On the History of Ancient Palestine	Ministry of Education (Filistin)
د. بلحنافي جوهر	Renewing The Religious Discourse of Malik Bin Nabi and His Role in The Civilized Construction	Mascara University (Cezayir)
أ.م.د. ياسمين عبد الكريم محمد علي	نساء القصر الاشوري بين الأدلة الفنية والكتابية 612-911 ق.م	University of Mosul (Irak)
د: مصطفى المختار محمد فرنانه	دروس تربوية وأخلاقية من سيرة الإمام مالك	Al-zintan University (Libya)
Asst. Prof. Dr. Mahmoud	Effect of The Commitment in The Mutual Marital Obligations in The Stabilization of the Family and Its Happiness	Ali Mohammad Alomari - The World Islamic Sciences and Education University - Jordan

Kongrede Arapça, Fransızca, İngilizce ve Türkçe sunumlar yapılmıştır. Oturumlar hem konusuna göre hem de sunum dillerine uygun olarak düzenlenmiştir. Bu kitapta hakem onayından geçirilmiş Tam Metinler yer almaktadır.

Etkinliğin alanımıza hayırlı sonuçlar doğurması dileğiyle...

Doç. Dr. Sami Baskın - Düzenleme Kurulu Başkanı

## İçindekiler / المحتويات / Contents

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ (TBMM)'NİN KURULUŞUNDAN TEKÂLİF-İ MİLLİYE EMİRLERİNE: MALİ BİR DEĞERLENDİRME .....	3344
Doç. Dr. Abdullah Burhan BAHÇE Dr. Öner GÜMÜŞ Ezgi BAHÇE	
LAND MARKET IN KONYA PROVINCE OF TURKEY .....	3362
Dr. Metin TÜRKER Dr. Burak ÖZTORNACI Prof. Dr. Şinasi AKDEMİR Dr. Öğretim Üyesi Yusuf KUVVETLİ	
IMPACT DES CRISES SOCIO-ECONOMIQUES AU SEIN DES PAYS SUR LE COMMERCE EXTERIEUR : CAS DE LA RUSSIE ET DE LA TURQUIE .....	3369
Prof. Dr. Sinasi AKDEMİR Yann Emmanuel MIASSI	
AVRUPA TOPLUM GÜVENLİĞİ VE GÖÇÜN GÜVENLİKLEŞTİRİLMESİ .....	3376
Doktora Öğrencisi Selin ERKUL Doktora Öğrencisi Yasemin NAZ ACAR	
GÖÇ OLGUSUNUN TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİNE YANSIMASI .....	3386
Doktora Öğrencisi Yasemin NAZ ACAR Doktora Öğrencisi Selin ERKUL	
TERS LOJİSTİK UYGULAMALARI İLE SÜRDÜRÜLEBİLİR MODA ENDÜSTRİSİNDE DEĞER YARATMA .....	3396
Öğr. Gör. Dr. Evrim KABUKCU	
MODA TASARIMI PROGRAMI ÖĞRENCİLERİNİN PROGRAM TERCİHLERİ ÜZERİNE ANALİTİK BİR DEĞERLENDİRME: MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ SALİHLİ MESLEK YÜKSEKOKULU MODA TASARIMI PROGRAMI ÖRNEĞİ .....	3401
Öğr. Gör. Dr. Evrim KABUKCU	
PROF. DR. TALAT KOÇYİĞİT'İN <i>HADİS TARİHİ</i> ADLI ESERİNDE YER ALAN "SAHÂBE DEVRİNDE HADİSLERİN YAYILMASI" BÖLÜMÜ ÜZERİNE BAZI MÜLÂHAZALAR .....	3405
Doç. Dr. Erdoğan KÖYÇÜ	

**PROF. DR. TALAT KOÇYİĞİT'İN HADİS USÛLÛ ADLI ESERİNDE YER ALAN "HADİS VE SÛNNET" BÖLÜMÜ ÜZERİNE BAZI MÛLÂHAZALAR.....3423**

**Doç. Dr. Erdoğan KÖYÇÜ**



**PROF. DR. TALAT KOÇYİĞİT'İN HADİS USÛLÛ ADLI ESERİNDE YER ALAN  
"HADİS VE SÛNNET" BÖLÜMÜ ÜZERİNE BAZI MÛLÂHAZALAR**

**Doç. Dr. Erdoğan KÖYÇÜ - Bartın Üniversitesi**

**Özet**

Prof. Dr. Talat Koçyiğit, akademik anlamda ülkemizde yazılan ilk *Hadîs Usûlî*<sup>1</sup> diyebileceğimiz eserinin önsözünde Peygamberin (s.a.s.) vefatından sonra ilk 3 asırda Sahâbe, Tabîûn ve Tebeu't-Tâbiûn dönemlerinde Hadis İlmi'nin geçirdiği safhalar özet olarak ele aldığı bölümü genel hatlarıyla değerlendirdik.

Tebliğimizin diğer bölümlerinde ise Talat Koçyiğit'in Hadis Usûlû'nün önsözünde ve müteakip bölümlerde ele almış olduğu hadislerin gelecek nesillere sağlıklı bir şekilde intikâlinde önemli rolleri olan cerh ve ta'dîl âlimleri açısından değerlendirmeler, *Hadîs Usûlî* te'lif eden âlimler açısından değerlendirmeler, sünnet ve hadîsin kelime ve ıstılâh manaları açısından değerlendirmeler, sünnetin İslâm dinindeki yeri açısından değerlendirmeler, Arap yazısı ilk Müslümanlar arasındaki yazı bilgisi açısından değerlendirmeler, sahâbenin hadis yazmaktan menedilmesi açısından değerlendirmeler ve hadis ve sünnet bölümünün telifinde kullanılan kaynaklar yönünden değerlendirmeler olmak üzere 6 bölümde ele aldık. Hadis yazan sahâbilerin ele alındığı bölümü ise vusati açısından müstakil bir araştırma konusu olabileceğinden tebliğimize dâhil etmedik.

**1.İçerik Yönüyle Değerlendirmeler**

**a. Hadis İlminin Hz. Peygamberden (s.a.s.) Sonraki Durumu Açısından Değerlendirmeler**

Prof. Dr. Talat Koçyiğit<sup>2</sup> *Hadîs Usûlî* adlı eserinde Giriş mahiyetinde yazmış olduğu ilk 3 asırda sahâbe, tâbiûn ve tebeu't-Tabiûn dönemlerinde Hadis İlminin geçirdiği safhaları genel olarak önsözde şöyle özetlemiştir:

<sup>1</sup> Tebliğimizde esas aldığımız baskı: Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1967. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay., Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1967. Diğer Baskıları: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları: Ankara, 2009; Ankara, 2009; Ankara, 2011; Ankara Eylül 2013 (308 sayfa); Ankara, Kasım, 2016. 16. Baskı, Ankara, Mayıs, 2017; 17. Baskı, Ankara, Haziran, 2018.

<sup>2</sup> "Talat Koçyiğit, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin ilk mezunlarından olup hadis alanında ülkemizin yetiştirdiği akademisyenlerin ilklerindedir. 1957 yılında *Hadislerin Toplanması ve Yazı ile Tespiti* isimli teziyle doktor, *Hadisçilerle Kelamcılar Arasındaki Münakaşalar* isimli çalışması ile 1967'de doçent olmuş ve 1975'de profesörlük kadrosuna atanmıştır. 1975'ten, yaş haddinden emekli olduğu 1994 yılına kadar, 40 yıl süreyle Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde asistan, öğretim üyesi ve dekan olarak görev yapmıştır. Hadis alanında birçok ilke imza atan merhum Prof. Dr. Talat Koçyiğit, *Hadis İstılahları*, *Hadis Usûlî*, *Hadis Tarihi* gibi hadis ilminin temeli sayılan konulardaki eserlerinin yanı sıra, hadis tercümelemleri, meâl ve tefsir çalışması, tahkikler ve ders kitapları, imam ve hatipler için örnek hutbe ve vaaz metinleri, gençleri

“1.Hicrî asrın ortalarında, Müslümanlar arasında zuhûrr eden siyasî ihtilâflar, 2. asırdan itibaren yabancı kültür akımlarıyla da beslenmeğe başlayınca, akâide kadar varan sarsıntı, Müslümanların tevhîd kelimesi üzerindeki vahdetini parçalayacak derecede şiddetini artırmış bulunuyordu. Daha, 3. İslâm Halifesi Osmân b. Affân'ın öldürülmesiyle ortaya çıkan Şîa ve Havâric fırkaları, birbirleriyle şiddetli bir mücadeleye girişmiş; **Havâric**, Ali b. Ebî Tâlib'i tekfir ederken, **Şîa** onun tafdîlinde ifrata giderek Hz. Peygamberin (s.a.s.) vasisi ve vârisi olduğunu, hatta bazıları da nübüvvetini veya ulûhiyetini iddia etmişlerdir. Bu mücâdeleler, iki fırka arasında devam edip giderken, 2. asrın başlarında **Cehmiyye**, **Müşebbihe**, **Cebriyye** ve **Kaderiyye** gibi **felsefî-i'tikâdî** mezhepler zuhur etmiş, bunlar, kadîm **Yunan Felsefesi'**nden aldıkları bir takım görüşlere, İslâmî bir renk vererek onları Müslümanlara mal etmeğe çalışmışlardır.”<sup>3</sup>

Talat Koçyiğit, Felsefî görüşlerin İslâm Akâidi ile uyuşması veya asıllarının Kur'ân ve Sünnette bulunması ve bu görüşlerin Müslümanlar arasında yayılmasını arzu eden mezheplerin gayelerine şöyle vurgu yapmıştır: “Asılları Kur'ân ve Sünnette bulunmasa bile, bu görüşleri İslâmî bir renge sokmanın gerekli olduğuna inanıyorlardı. Bu inançlarını gerçekleştirmek için başlıca 2 yol bulmuşlardı: Ya, Kur'ân-ı Kerim'de, dışarıdan aldıkları görüşe, çok uzaktan dahi olsa, benzer bir âyet bulmuşlarsa bu âyete ancak te'vil yolu ile görüşlerine uygun manalar vermeğe çalışmışlar, sonra da bunları delil olarak kullanmışlar yahutta görüşlerine aykırı olarak gelen hadisleri, te'vil zahmetine katlanmaksızın reddetmişler ve eğer bir hadise dayanmak lüzumunu hissetmişlerse görüşlerine uygun yeni hadisler vaz' etmişlerdir. Esasen hadis vaz'ı Hz. Osmân'ın katlinden sonra Şîa eliyle başlamış ve büyük bir süratle inkişâf etmiş bulunuyordu.”<sup>4</sup>

#### **b.Cerh ve Ta'dîl Âlimleri Açısından Değerlendirmeler**

Talat Koçyiğit, İslâm Akâidi için tehlike teşkil eden Kur'ân âyetlerini kendi amaçları doğrultusunda manalandırmaya veya te'vil etmeye çalışan mezhep müntesiplerinin aynı zamanda Sünnetin temellerini oluşturan hadislerinin reddedilmesi ve uydurma hadislerin tehlike arz etmesini İmâm el-Gazâlî'nin (ö. 505/1111) sözüne vurgu yaparak özetlemiştir: “Allah, kullarına Rasûlünün dilinde din ve dünyalarının selameti bakımından hak olan bir akîde vermişken, şeytan, mübtedi'ânın kalbine, Sünnete muhâlif şeyler ilkâ etmiştir. Onlar, şeytanın bu telkinleriyle hak olan akîdeyi teşviş üzere iken Allah, **mutekellimün tâifesini** halkedip, davalarını Sünnetin zaferi için **Ehl-i Bid'at'ın telbisâtını çıkarıp atacak müretteb bir Kelâm ile harekete geçirmiştir.”**<sup>5</sup>

---

bilinçlendirici piyes tercümesi, akademik sahada yüksek lisans, doktora ve doçentlik tezi yöneticiliği, mahkeme bilirkişiliği, başta yabancı dil olmak üzere, birçok alanda sınav komisyonu üyeliği, Fıkıh Tarihi ve Kelâm gibi geniş bir alanda çalışma yapmıştır. Bu çalışmalar kendisinin velûd bir hadisçi olduğunu ve fikrî manada sağlam bir neslin yetişmesi için gayretini göstermektedir. Ülkemizde hadis alanının öncülerinden sayılan Koçyiğit, bu ilim dalının gelişerek bugünlere gelmesinde büyük emeği olan bir ilim adamıdır.” Bkz. (2020). *Talat Koçyiğit İlmî Makaleler*, (ed. Çalışkan, N. Bilgin, R.), İstanbul: Rağbet Yay., s. 7-8. Ayrıca Prof. Dr. Talat Koçyiğit'in hayatı, eserleri ve Türkiye'deki Hadis İlimlerine katkısı için Bkz. Bilgin, R. (2015). *Talat Koçyiğit'in Hayatı, Eserleri ve Türkiye'deki Hadis Çalışmalarına Katkısı*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, , c. 12, sy. 2, s. 167-194. Bilgin, R. (2020). (, *Son Dönem Hadis Çalışmaları ve Talat Koçyiğit'in Hadisçiliği*, Ankara: Araştırma Yay.

<sup>3</sup> Koçyiğit, T. (1967). *Hadis Usulü*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, s. 3.

<sup>4</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usulü* s. 4.

<sup>5</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usulü*, s. 4.

Talat Koçyiğit, Allah Teâlâ'nın İslâm Akâidini bidatçıların teşvişinden korumak için Kelâm Ehli'ni Peygamberinin(s.a.s.) Sünnetini korumak için de muhaddisün tâifesini harekete geçirdiğine yer vermiş ve **Cerh ve Ta'dîl İmamlarından** hadis râvileriyle isnâdlar üzerinde daha fazla durma lüzumunu hisseden ve râviler hakkında geniş araştırmalar yaparak Cerh ve Ta'dîl İlmi'ni geliştirmekle büyük şöhret kazanmış bazı âlimlerin ve onların talebelerinin isimlerine yer vermiştir:

- 1.Şu'be (b. El-Haccâc (ö. 160/776)
- 2.Mâlik b. Enes (ö. 179/795)
- 3.Abdullah b. el-Mubârek (ö. 181/797)
- 4.Sufyân b.Uyeyne (ö. 198/813)
- 5.Yahyâ b. Saîd el-Kattân (ö. 198/813)
- 6.Yahyâ b. Maîn (ö. 233/848)
- 7.Alî b. Medînî (ö. 234/849)
- 8.Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855 )
- 9.el-Buhârî (ö. 256/870)
- 10.Muslim (ö. 261/875)
- 11.Ebû Hâtîm (ö. 277/890)
- 12.Ebû Zur'a (ö. 281/894)<sup>6</sup>

Talat Koçyiğit, **Hicâz, Şâm, Mısır, Irâk, Yemen ve Horâsân** gibi muhtelif beldelere mensup bu âlimlerin hadis toplanmasında (**tedvîn**), onların tertip ve tanziminde (**tasnîf**), isnâd ve râviler hakkında bazı özel görüşleri olduklarına ve bu râvileri, hâfıza ve zabt bakımından derecelere ayırarak, rivayetlerini kendilerine has tabirlerle isimlendirdiklerini zikretmiştir.<sup>7</sup>

Talat Koçyiğit, hadislerin, 2. asrın başından itibaren Hadis Tedvîninde Cerh ve Ta'dîl imamlarının göz önünde bulundurdıkları usûl ve kâidelerin bir kitapta toplanmamış olmadığına işaret ederek tedvînden sonra **Usûlu'l-Hadis** veya **İlmu Mustalahi'l-Hadis** tabirlerinin 3. asır hadis imamları arasında da marûf olmadığını bununla birlikte bu imanların Cerh ve Ta'dîl ilminin birbirinden ayrı muhtelif nevilerine vâkıf olduklarına ve onların her çeşidi hakkında da her birinin görüşlerinin varlığına vurgu yapmıştır.<sup>8</sup>

### **c.Hadis Usûlü Te'lif Eden Âlimler Açısından Değerlendirmeler**

---

<sup>6</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usulü*, s. 4. Ayrıca Bkz. Koçyiğit, T. (1961). *İslâm Hadisinde İsnâd ve Hadis Râvilerinin Cerhi*, Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, c. 9, sy. 1, s. 47-57.

<sup>7</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usulü*, s. 4.

<sup>8</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usulü*, s. 4. *Usûlu Hadis'in* ilk ve en önemli kaynaklarından biri olup hadis ilimlerini, hadis terimlerini ve usûl meselelerini bilmeden hadis rivâyetine kalkışan kimseler için kaleme alınmış, daha önceki usûl kitaplarında temas edilmeyen pek çok hadis meselesi, sünnetin dindeki yeri, nasların teâruz ve tercihi gibi konular senedleriyle birlikte işlenmiştir. Eser, Haydarâbâd'da (1357/1938). Muhammed Hâfız et-Ticânî tarafından Kahire'de (1972, 1976), Ahmed Ömer Hâşim tarafından Beyrut'ta (1405/1984) yayımlanmıştır. (1997). Kandemir, M. Y. "el-Hatîb el-Bağdâdî", İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, TDV Yay., c. XVI, s. 456.

Talat Koçyiğit, Hadis rivayetiyle bu rivayetin şartlarından, çeşitlerinden, râvilerin şart ve ahvâlerinden, merviyâtın sınıflarından bahseden *Usûlû'l-Hadîs* veya *Mustalahu'l-Hadîs*, ilk defa IV. asırda tedvîn edilmiş olduğunu ve bu konuda İbn Hacer el-Askânî'nin (ö. 852/1448) şu bilgileri verdiğini nakletmiştir:

“Hadis Ehli'nin ıstılâhlarıyla ilgili ilk musannif Kâdî Ebû Muhammed (el-Hasen b. Abdirrahmân) er-Râmahurmuzî (ö. 360/971) olup telif ettiği kitabına *el-Muhaddisul-Fâsıl beyne'r-Râvî ve'l-Vâî*<sup>9</sup> ismini vermiştir ancak bu kitap, *Hadis Usûlü* ile ilgili bütün meseleleri içine almamıştı. er-Râmahurmuzî'den sonra gelen 2. musannif, el-Hâkim Ebû Abdillâh'tır. (ö. 405/1014) ve *Ma'rifetu Ulûmi'l-Hadîs*<sup>10</sup> isimli kitabını telif etmiştir fakat bu kitap da **müretteb** ve **mühezzeb** değildi. Bundan sonra gelen Ebû Nuaym Ahmed b. Abdillâh el-İsfahânî (ö. 430/1038) el-Hâkim'in kitabına bir *Mustahric* yapmış, fakat birçok meseleleri kendinden sonrakilere bırakmıştır. Ebû Nuaym'dan sonra el-Hatîb el-Bağdâdî (ö. 463/1071) gelir. Bu meşhûr müellif, rivayet kâideleri üzerine tasnif ettiği kitabına *el-Kifâye fi Kavânini'r-Rivâye*<sup>11</sup> ismini vermiş, bunu, rivayet âdâbı ile ilgili bir başka tasnifi, *el-Câmi' Âdâbu's-Şeyh ve's-Sâmî*<sup>12</sup> adındaki ikinci kitabı ve hadis ilminin çeşitli bölümleriyle ilgili diğer kitapları takip etmiştir, el-Hatîb'ten sonra gelen bütün muhaddislerin kaynağı, onun bu kitapları olmuştur. el-Hatîb'i takip eden diğer musannıflar el-Kâdî İyâz b. Mûsâ el-Yahsûbî (ö. 544/1149), *el-İlmâ fi Zabtî'r-Rivâye ve's-semâ* veya *el-İlmâ fi Ma'rifeti Usûli'r-Rivâye ve Takyidi's-Semâ*<sup>13</sup>, Ebû Hafs Ömer b.

<sup>9</sup> (1404/1984). *el-Muhaddissu'l-Fâsıl beyne'r-Râvî ve'l-Vâî*(nşr. Muhammed Acâc el-Hatîb), (nşr. Muhammed Acâc el-Hatîb), Beyrut. Diğer Baskısı: (2016). Kahire: Dâru'z-Zehâir.

<sup>10</sup> (1937). *Ma'rifetu Ulûmi'l-Hadîs*, (neşr: Muazzam Huseyn), Kahire: Mektebetu'l-Mütenebbî.

<sup>11</sup> *el-Kifâye fi İlmi'r-Rivâye*, *Usûl-i Hadîs*'in ilk ve en önemli kaynaklarından biri olup hadis ilimlerini, hadis terimlerini ve usûl meselelerini bilmeden hadis rivayetine kalkışan kimseler için kaleme alınmış, daha önceki usûl kitaplarında temas edilmeyen pek çok hadis meselesi, sünnetin dindeki yeri, nasların teâruz ve tercihi gibi konular senedleriyle birlikte işlenmiştir. Eser, Haydarâbâd'da (1357/1938), Muhammed Hâfız et-Ticânî tarafından Kahire'de (1972 ve 1976 yıllarında), Ahmed Ömer Hâşim tarafından Beyrut'ta (2. Baskı, Dâru'l-Kutubî'l-Arabî, 1405/1984) yayımlanmıştır. Kandemir, M. Y. “el-Hatîb el-Bağdâdî”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, TDV Yay., c. XVI, s. 456. Eser üzerine yapılan bir çalışma: Mahmûd et-Tahhân, *el-Hâfız el-Hatîb el-Bağdâdî ve Eşeruhû fi Ulûmi'l-Hadîs*, Beyrut, 1401/1981. Tahkikli bir nüshası: *el-Kifâye fi Ma'rifeti Usûli İlmi'r-Rivâye*, (thk. Ebû İshâk İbrâhîm b. Mustafa Âli-Bahbah ed-Dimyâtî), Dâru'l-Hudâ, 2003. ve el-Hatîb el-Bağdâdî ve *el-Kifâyeadlı* eseri üzerine yapılan bir araştırma: Hüseyin Kahraman, *el-Hatib el-Bağdadi ve el-Kifâye'si*, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1998, sy. 7/7, 471-486. Ayrıca *el-Kifâye*'de geçen hadis ıstılâhları üzerine yapılan bir araştırma ise: Veli Aba, *el-Hatib el-Bağdâdî'nin Muhtevâ ve Istilâhları Bağlamında Hadis Usûlüne Etkisi*, Hadis Tetkikleri Dergisi, 2016, sy. 14/1, s. 75-98. Ayrıca Hadîs Usûlü konusunda el-Hatîb el-Bağdâdî'nin İbnu's-Salâh üzerindeki etkilerini ele alan bir Yüksek Lisans Tez çalışması vardır. Kahraman, H. (1995). *Hadis Usûlü Alanında el-Hatib el-Bağdâdî'nin İbnu's-Salâh Üzerindeki Etkileri* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

<sup>12</sup> Hadis öğrenim ve öğretimiyle ilgili 237 meseleye dair 1924 rivayeti senedleriyle birlikte ihtiva eden ve 13 bölümden meydana gelen eser, Muhammed Re'fet Saîd, (1401/1981). (I-II, Kuveyt), (1403/1983). Mahmûd et-Tahhân (I-II, Riyad) ve (1412/1991). Muhammed Acâc el-Hatîb (Beyrut) tarafından yayımlanmıştır. Bekir b. Abdullah Ebû Zeyd, eserin talebenin uyması gereken kurallarla ilgili bölümlerini (1411/1990). *Âdâbu Tâlibi'l-Hadîs* adıyla ayrıca neşretmiştir (Riyad), Kandemir, M. Y. “el-Hatîb el-Bağdâdî”, c. XVI, s. 456.

<sup>13</sup> İbnu's-Salâh'ın (*Mukaddime* yani *Ulûmu'l-Hadîs*'inin) kaynakları arasında yer alan eser Seyyid Ahmed Sakr (1389/1970). (1398/1978) tarafından yayımlanmıştır. (Dâru't-Turâs, Kahire). Kandemir, M. Y. “Kâdî İyâz”, (2001). Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, TDV Yay., İstanbul, c. XXIV, s. 116-117 Ayrıca eserin diğer baskıları: (1984). Beyrut, (1411/1990).

Abdilmecîd el-Meyâncî (ö. 580/1185) *Mâ Lâ Yasaul Muhaddîs Cehlul* isimli kitaplarıyla şöhret kazanmışlardır. Nihayet bunlardan sonra gelen Ebû Amr Osmân b. Abdurrahmân eş-Şehrazûrî (ö. 643/1245) *Mukaddimetu İbni's-Salâh*<sup>14</sup> ismiyle meşhûr olan *Ulûmu'l-Hadîs* isimli kitabını, el-Eşrefiyye Medresesi'nde hadis tedrisiyle görevlendirildiği bir sırada talebelerine imlâ ettiği derslerini bir araya getirmek suretiyle tasnîf etmiştir. Bu tasnifinde bilhassa el-Hatîb'in dağınık tasniflerini toplamış ve başka ilâveler de yapmıştır ancak bu kitap, bir nevi ders notlarından ibaret olduğu için, tertibi, istenilen mükemmeliyette olmamışsa da, diğerlerine nispetle daha çok yayılmış ve şöhret kazanmıştır. Bu bakımdan, İbnu's-Salâh'tan sonra gelen ve bu konuda kitap yazan müelliflerin çoğu, mesailerini İbnu's-Salâh'ın bu kitabının şerh ve ihtisârına hasretmişlerdir."<sup>15</sup>

Talat Koçyiğit, ez-Zeynuddîn-İrâkî'nin (ö. 806/1404) *Nazmu'd-Durar fi İlmi'l-Eser* ismini verdiği *Elfiye*'sinde<sup>16</sup> İbnu's-Salâh'ın mezkûr kitabını önce nazmettiğini ve sonra da bu nazmını *Fethu'l-Muğîs bi Şerhi Elfiyeti'l-Hadîs*<sup>17</sup> ismiyle şerh ettiğini ve yine aynı

---

*Mukaddimetu İbni's-Salâh ve Mehâsinu'l-Iştîlâh* (nşr. Âişe Abdurrahman), Kahire. Abdullah Aydınli tarafından "*Hadis İlmi'nin Ana Konuları Bilgisi*" adıyla tercüme edilmiş, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı tarafından 2020 yılında İstanbul'da yayımlanmıştır.

<sup>14</sup> *Akşa'l-Emel ve's-Şevk fi Ulûmi Hadîsi'r-Rasûl* adıyla da anılan eser, Hadis Usulü konularının ele alındığı üzerinde çoğu şerh ve ihtisâr olmak üzere yüzlerce çalışma yapılmış, ayrıca manzûm hale getirilmiş, bu ihtisârlar ve manzûmeler üzerine de şerhler yazılmıştır. Kitap, Abdülhay el-Leknevî (1304/1887). [taşbaskısı], Leknev; Nûreddin Itr (1386/1966). (Medine-Halep) (1972). Dımaşk; (1984). Âişe Abdurrahmân (Kahire, 1974, 1989, 1990) v. dğr. tarafından yayımlanmıştır.) (2000). Kandemir, M. Y. "İbnu's-Salâh eş-Şehrezûrî", İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, TDV Yay., c. XXI, s. 199.

<sup>15</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usûlü*, s. 6. İbn Kesîr'in (ö. 774/1373) *İhtisâru Ulûmi'l-Hadîs* adıyla şerhettiği eserini Ahmed Muhammed Şâkir, *el-Bâisu'l-Hasîs Şerhu İhtisâru Ulûmi'l-Hadîs* adıyla şerhetmiş, Dâru't-Turâs, 2. Baskısını 1370/1951 yılında Kahire'de neşretmiştir.

<sup>16</sup> *Şerhu Elfiyeti'l-İrâkî (et-Tabsıra ve't-Tezkira) Fethu'l-Bâkî alâ Elfiyeti'l-İrâkî* adıyla Zekeriyâ b. Muhammed el-Ensârî es-Sunkî el-Ezherî eş-Şâfiî tarafından 3 cilt hâlinde Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye tarafından Beyrut'ta neşredilmiştir.

<sup>17</sup> İbnu's-Salâh'ın *Mukaddime*'sini 1002 beyitte özetlemiş ve eserine (1355/1937). *Tebşiratu'l-Mubtedî ve Tezkiretu'l-Muntehî (et-Tebşıra ve't-Tezkire)* adını vermiştir. (nşr. Mahmûd Rebî'), Kahire. (1 cilt 4 cüz halinde). Benzerleri gibi *el-Elfiyye* diye şöhret bulan eseri, İrâkî daha sonra *Fethu'l-Muğîs bi-Şerhi Elfiyeti'l-Hadîs* adıyla şerhetmiştir. Eser, ilk defa es-Sehâvî'nin aynı kitap üzerindeki bir şerhiyle birlikte yayımlanmıştır (Leknev, 1303/1885, taşbaskı; (1354/1935). nşr. Muhammed b. Hüseyin el-İrâkî, Fas; (1355/1937). nşr. Mahmûd Rebî', Kahire; (1413/1993). (nşr. Salâh Muhammed Muhammed Uveyda), Beyrut, *el-Elfiyye*'nin es-Sehâvî, Bikâî, Zekeriyâ el-Ensârî, Emîr Pâdişah, Abdurraûf el-Munâvî ve Uchûrî gibi âlimler tarafından yapılan şerhleri de bulunmaktadır. (1999). Kandemir, M. Y., "İrâkî, Zeynuddîn" İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, TDV Yay., c. XIX, s. 119.

müellifin *et-Takyîd ve'l-Îzâh*<sup>18</sup> isimli mukaddime şerhinin büyük şöhret kazanmış olduğunu kaydetmiştir.<sup>19</sup>

Talat Koçyiğit, mezkûr kitabın ihtisârlarları arasında en meşhurunun İmâm Şerefuddin en-Nevevî'nin (ö. 676/1277) *el-Îrşâd fî İlmi'l-İsnâd* adlı kitabı olduğunu bunu daha sonra *et-Takrîb ve't-Teyisîr li Ma'rifeti Sunenil-Beşîri'n-Nezîr* ismiyle tekrar ihtisâr etmiş olduğunu ve bu eser üzerine ez-Zeynuddîn el-İrâkî (ö. 819/1416), es-Sehâvî (ö. 902/1496) ve Hâfız es-Suyûtî'nin (ö. 911/1505) şerhleri olduğunu kaydetmiştir.<sup>20</sup>

Talat Koçyiğit, es-Suyûtî'nin *Tedribu'r-Râvî Şerhu Takrîbi'n-Nevevî*<sup>21</sup> isimli eserinin rivâyet usûlünde telif edilen kitapların en mükemmeli olduğunu ve defalarca basıldığını zikretmiştir.<sup>22</sup>

Talat Koçyiğit, Usûlu Hadisle ilgili diğer meşhûr kitabın ise İbn Hacer el-Askalânî'nin (ö. 852/1448) *el-Muhtasâr fî Mustalahi Ehli'l-Eser* isimli kitabı olduğunu ve müellifi tarafından *Nuzhetu'n-Nazar fî Tavzîhi Nuḥbetul-Fiker*<sup>23</sup> adıyla şerh edilmiş olduğunu ve konu ile ilgilenenler için daima müracaat edilen değerli bir kitap olduğunu zikretmiş,

---

<sup>18</sup> *et-Takyîd ve'l-Îzâh limâ Utlika ve Uğlika min Mukaddimeti'bni's-Şalâh*. Yazması: Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 334. Müellifin, "Usûl-i Hadîs alanında en değerli çalışma dediği İbnu's-Salâh'a ait *Mukaddime* üzerindeki iki çalışmasından birincisidir. İrâkî *Mukaddime*'nin tertibini aynen koruyarak gerekli gördüğü kısımları açıklamış, yer yer itirazlarını ortaya koymuş, İbnu's-Salâh'a yöneltilen isabetsiz tenkitleri de belirtmiştir. Baskıları: (1353/1935). I-II, Kahire; (1350/1932). (ts.). I-II, Beyrut, Eser ayrıca (1350/1932). Muhammed Râgıb et-Tabbâh, Halep;(1405/1985). Beyrut, (1389/1969). Abdurrahman Muhammed Osman tarafından Medine. (1389/1969). ve (1400/1980). Kahire. ve (1401/1981); (1412/1991) Beyrut'ta *Mukaddime* ile birlikte yayımlanmıştır. Bazı kaynaklarda İrâkî'nin *Nuketu İbni's-Şalâh* adıyla anılan eserinin *et-Takyîd ve'l-Îzâh* olduğu anlaşılmaktadır. İbn Hacer el-Askalânî, *en-Nuket 'alâ Kitâbi'bni's-Şalâh*'ında İbnu's-Salâh'ın bazı görüşlerini tenkit ederken İrâkî'nin bu eserindeki 50 kadar görüşüne de eleştiriler yöneltmiştir. Kandemir, M. Y. "İrâkî, Zeynuddîn" c. XIX, s. 119.

<sup>19</sup> Koçyiğit, T.*Hadis Usûlü*, s. 6.

<sup>20</sup> Koçyiğit, T.*Hadis Usûlü*, s. 6. en-Nevevî, İbnu's-Salâh'ın *Mukaddime*'sinden ihtisâr ettiği *Îrşâdu Tullâbi'l-Hakâik*'i yeterince okunmadığı düşüncesiyle bir defa daha kısaltmıştır. (1406/1986). (nşr. Abdullah Ömer el-Bârûdî, Beyrut. Zeynuddîn el-İrâkî, Şemseddin es-Sehâvî gibi âlimler *et-Takrîb*'i şerh etmiştir. es-Suyûtî'nin *Tedribu'r-Râvî fî Şerhi Takrîbi'n-Nevevî*'si büyük ilgi görmüştür. (1307/1890). Kahire. (1385/1966) (nşr. Abdulvehhâb Abdullatîf), I-II, Kahire. (2007). Kandemir, M. Y. "Nevevî", İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, TDV Yay., c. XXXIII, s. 47.

<sup>21</sup> Yazma Nüshası: Millet Yazma Eser Ktp., Feyzullah Efendi, 355; Tercümesi: Muhammed Enes Topgül-Faik Akçaoğlu, (2019). İstanbul: Bilnet Matbaacılık.

<sup>22</sup> Koçyiğit, T.*Hadis Usûlü*, s. 6.

<sup>23</sup> İbnu's-Salâh eş-Şehrezûrî'nin, hadis ilimlerini 65 nevi halinde incelediği *Mukaddime*'sinin buna 40 nevi daha eklenerek yapılmış bir muhtasârı olup 812'de (1409) tamamlanmış ve müellifi tarafından 818'de (1415) *Nuzhetu'n-Nazar fî Tavzîhi Nuḥbetul-Fiker* adıyla şerh edilmiştir. *Nuḥbetul-Fiker ve Nuzhetu'n-Nazar* (nşr. W. Nassau v.dğr., Calcutta, 1862 yılında ikisi birlikte basılmıştır.) zamanla büyük kabul görmüş, ders kitabı olarak okutulmuş, üzerine şerhler, hâşiyeler ve muhtasârlar yazılmış, manzûm hale getirilmiş ve çeşitli dillere tercüme edilmiştir. Kandemir, M. Y. (1999). "İbn Hacer el-Askalânî", *DİA*, TDV Yay. İstanbul, c. XIX, s. 523. Tahkikli basılmış bir nüshası da neşredilmiştir. (thk. Abdullah b. Dayfullah) (1429/2008). Riyâd: Matbaatu Sefir.

bu kitap üzerine Ali el-Kârî'nin (ö. 1014/1605) *Mustalahâtu Ehli'l-Eser*<sup>24</sup> ismiyle yaptığı bir şerhin de şöhret kazandığını ve her iki kitabın da neşredildiğini kaydetmiştir.<sup>25</sup>

Talat Koçyiğit, Tedvîn devrinden itibaren, *Hadis Usûlü* ile ilgili olarak telif edilmiş kitaplardan bazılarını zikretmiş olduğunu, bu kitapların yüzlerce kitaptan ancak bir kaçını oluşturduğuna işaret etmiş bu eserlerin her birinin ayrı ayrı ele alınıp incelemesine imkân olmadığını bununla beraber: “zikretmiş olduğumuz bu bir kaç kitap dahi, Hz. Peygamberin hadislerini korumak için muhaddislerin giriştikleri geniş ve semereli faaliyet hakkında bir bilgi vermeğe kâfi gelir.” Yorumunu yapmıştır.<sup>26</sup>

Talat Koçyiğit, Türkçe olarak telif veya tercüme edilmiş eserlerin yok denecek derecede az olduğundan dolayı kitabının *Hadîs Usûlü*'nün konularına girecek bazı konuları bölümler halinde hazırladığını ve bunun bir başlangıç olduğunu: “Bu sahada gerek İlahiyat Fakültesi ve gerekse Yüksek İslâm Enstitüsü ve İmam-Hatib Okulları talebeleri arasında konu ile ilgili kitaplara duyulan ihtiyacın fazla oluşu, bizi, küçük dahi olsa böyle bir kitabın hazırlanmasına teşvik etmiştir. İkinci ve daha mufassal bir kitabın, halen ele almadığımız *Hadis Usûlü* ile ilgili diğer konuları da içine alacak şekilde hazırlanması ilerde düşünülebilir.”<sup>27</sup> diyerek takdim etmiştir.

#### d.Sünnet ve Hadîs İstılahları Hakkında Değerlendirmeler

##### 1.Sünnetin Lügat Manası

Talat Koçyiğit, Sünnetin kelime anlamlarını şöyle açıklamıştır: “Bu manalar içerisinde en çok kullanılan *السَّيْرَةُ* (gidiş) ve *الطَّرِيقَةُ* (yol) olmuştur. Meselâ Muslim'in *el-Câmi'ûs-Sahîh* isimli meşhûr hadis eserinde, Hz. Peygamberden rivayet olunan bir haberde sünnet kelimesi bu manalarda kullanılmıştır.

مَنْ سَنَّ سُنَّةً حَسَنَةً فَلَهُ أَجْرُهَا وَ أَجْرُ مَنْ عَمِلَ بِهَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ

“Kim iyi bir çığır açarsa (sünnet yolu tutarsa) o tuttuğu sünnet yolunun ecri ve o çığırı takip edenlerin ecri Kıyâmet gününe kadar ona aittir.” hadisinde<sup>28</sup> olduğu gibi sünnet kelimesinin delâlet ettiği gidiş veya yol, İyi ve güzel olduğu gibi kötü ve çirkin de olabilir.”<sup>29</sup>

Talat Koçyiğit, Sünnetin usulcüler arasında kazanmış olduğu anlamın farklı olduğunu ifade etmiş, Usulcülere göre sünnet denildiği zaman, Hz. Peygamberden nakledilen söz, fiil ve takrîrler akla geleceğine işaret etmiş, sünnetin, hadisçiler arasında kazanmış olduğu ıstılah manasının usûlcülerin verdiği manadan daha umumî olduğunu ve Hz. Muhammed (s.a.s.) peygamberlik gelmeden önce, onun, dinî veya gayri dinî söz, fiil ve takrîrlerinin hepsini de içine aldığını bu manasıyla da sünnetin, hadisin karşılığı olduğuna vurgu yapmıştır.<sup>30</sup>

<sup>24</sup> Ali el-Kârî, (1415/1994). *Şerhu Şerhi Nuḥbeti'l-Fiker fî Muṣṭalaḥâti Ehli'l-Eser* (nşr. M. Nizâr Temîm-Heysem Nizâr Temîm), Beyrut: Şirketu Dâru'l-Erkâm, Eseri Abdulfettâh Ebû Ğudde'de tahkik etmiş, Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmî, 2009'da Beyrut'ta neşretmiştir. Eser üzerine bir çalışma da yapılmıştır: Halil İbrahim Kutlay, (1408/1987). *el-İmâm Alî el-Ķârî ve Eşeruhû fî İlmi'l-Hadîs*, Beyrut.

<sup>25</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usûlü*, s. 6.

<sup>26</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usûlü*, s. 7.

<sup>27</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usûlü*, s. 7.

<sup>28</sup> Muslim b. el-Haccâc, (1992). *el-Câmiu's-Sahîh*, İstanbul: Çağrı Yay., Zuhd, 16.

<sup>29</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usûlü*, s. 15.

<sup>30</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usûlü*, s. 15.

## 2.Söz Fiil ve Takrîrin İstılâh Manası

Talat Koçyiğit, “usûlcülerin ve hadisçilerin tariflerinde sünnet karşılığı olarak verilen söz, Hz. Peygamberin, her hangi bir mesele hakkındaki şifahî beyanıdır. Buna göre, hadis kitaplarında gördüğümüz ve قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ibaresiyle başlayan binlerce hadis, bu guruba dâhil olmaktadır.” Şeklinde yorumlamıştır.

Talat Koçyiğit, fiili şöyle tanımlamıştır: “Hz. Peygamberin, namaz, oruc, hacc, zekât vb. çeşitli ibadetlerindeki davranışlarına ait sahâbenin nakletmiş olduğu haberlerdir. Meselâ, “Allah’ın Rasûlü abdesti şöyle alırdı.”, “yatsı namazını şöyle kılardı.” veya “sabah namazının farzında Kur’ân-ı Kerîm’den şu sûreleri okurdu.” gibi, sahâbe tarafından verilen haberler, Hz. Peygamberin fiili sünnetine delâlet ederler.”<sup>1</sup>

Talat Koçyiğit, Takrîri ise, şöyle tanımlamıştır: “Sahâbe tarafından söylenen bir sözü veya işlenen bir fiili, Hz. Peygamberin reddetmeyip sükût etmesi, güzel karşılması veya te’yid etmesidir. Kitap veya sünnette hükmü bulunmayan her hangi bir mesele hakkındaki sahâbe içtihadı da takrîri sünnetten sayılır.”<sup>2</sup>

## 3. Sünnetin İslâm Dinindeki Yeri Açısından Değerlendirmeler

Talat Koçyiğit, İslâm dininin inkişâfında ve onun kısa bir zaman içerisinde bütün Arap ülkesine yayılmasında sünnetin büyük rolü olduğunu şöyle zikretmiştir:

“Bilindiği gibi ilk İslâm hükûmeti, Müslümanların 622 senesinde Mekke’den hicretinden sonra Medine’de kurulmuştur; fakat bu hükûmet, ilk kurulduğu sıralarda, Medine’nin ancak bir kısmına hâkimdi; diğer ve daha büyük kısımlarında ise müşrik Araplar ve Yahudiler yaşıyordu. Kur’ân, Medine’de yeni bir devletin temelini atarken, bu Araplarda halâ câhiliye devrinin bedevî hayatı hüküm sürüyordu. Bunların bir hükûmetleri, kazaî mercileri yoktu; aşiretler halinde yaşadıkları ve bu aşiretler de zamanla kabilelerden ayrıldığı için, aralarında ekseriya bir kan bağı ve ailevî bir karabet bulunuyordu. Mekke’de İslâmiyet’in doğuşu ve Medine’de yeni bir İslâm Devletinin kuruluşu, o zamana kadar bedevî hayatı yaşayan ve sonra Müslüman olan kabileleri yeni bir hayat sistemine bağladı. Bir taraftan evlenme (إِزْدِوَاجٌ), boşanma (طَلَاقٌ), alım-satım (بَيْعٌ), öldürme (قَتْلٌ), hırsızlık (سِرْقَةٌ) ve daha birçok meselelerde İslâm topluluğunun harekât hattı çizilirken, diğer taraftan, Mekke’de kısaca temas edilmiş olan itikâd ve amele ait dinî meseleler yeniden ele alınmış ve kesinleştirilmiştir.”<sup>3</sup>

Talat Koçyiğit, Müslümanların yeni sisteme kendilerini çabuk alıştırmış olduklarını ve bu intibakın kısa bir zaman içerisinde o kadar süratli olduğunu ve bu gün dahi buna hayret etmemek elden gelmeyeceğini, bunun sebebinin ise İslâmiyetin, o günün insanına aşılması olduğu rûh ile o insanın bu dine olan bağlılığında ve bu bağlılığın samimiyetinde aramanın gerekli olduğuna vurgu yapmış, bir kız çocuk dünyaya getirmenin, yüz karası olarak telâkki edildiğini meşru âile bağlarının koparılıp atıldığını, içki, kumar ve fâizin, bütün fertlerin benliğini kemirip bitirdiği bir cemiyetin, bu kadar ânî bir dönüş yaparak çok kısa bir zaman

<sup>1</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usûlü*, s. 16.

<sup>2</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usûlü*, s. 16.

<sup>3</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usûlü*, s. 16. Mustafa es-Sibâî tarafından Sünnetin İslâm Teşrii’ndeki yerini ele alan müstakil bir çalışma yapılmıştır. (1405/1985). Mustafa es-Sibâî, *es-Sunnetu ve Mekânâtuhâ fi’t-Teşri’l-İslâmî*, Beyrut: el-Mektebetu’l-İslâmî, 4. Baskı, (2004). Huseyin Şevât, *Hucciyetu’s-Sunne ve Târîhuhâ*, (2018). Seha Selim Mekdaş, *Mekânetu’s-Sunne fi’t-Teşri’l-İslâmî ve Eseruhâ ale’l-Ahkâm*, Beyrut: Dâru’l-Beşâir, Ayrıca Sünnetin Teşri Değeri ve Teşriin metotları konulu bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. (2006). Muntasır Nâfiz Muhammed Humejdân, *es-Sunnetu beyne’t-Teşri’ ve Menheciiyeti’t-Teşri’* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Filistin: Câmîatu’n-Necâhî’l-Vatanî



içerisinde ülkeler fethedecek derecede benlik kazanmasını izah edecek başka sebepler bulmanın imkânı olmadığını kaydetmiştir.<sup>4</sup>

Talat Koçyiğit, yeni kurulan bu devletin hudutlarının kısa bir zamanda Şimâlî

Afrika'dan Endülüs'e, diğer taraftan Ceyhun ve Mâverâunnehir, Bombay, Deybil, Ermeniyye ve daha ilerisine kadar uzanmış olduğunu zikretmiş, kısa bir zaman içerisinde, onlara böyle bir fetih İmkânı hazırlayan kuvvet başka ne olabilirdi? Rumlar ve Fürsler gibi harp sanatını bilmiyorlardı; yine onlar gibi çeşitli silâhlara ve büyük ordulara sâhip değillerdi. Bildikleri belki tek şey, göçebe halinde yaşarlarken birbirlerine baskınlar yapmak, birbirlerinin hayvanlarını çalmaktı; kısacası adi yağmacılıktı. Eğer bunlar, câhiliye Araplarının bir nevi sanat sayılabilirse elbette ki böyle bir sanatla dünyalar fethetmek imkânı yoktur. Bütün bunlar bir yana, Müslümanları fetihlere sevk eden, onları muvaffak kılan bir iman vardı ve bu iman iki kaynaktan fıskırıyordu: **Kitâb** ve **Sünnet**. Kitâb, Allah tarafından Hz. Peygambere inzâl buyrulan ve İslâmiyet'in bütün esaslarını içerisinde toplayan Kur'ân-ı Kerîm'dir. Sünnet ise, Hz. Peygamberin söz, fiil ve takrîrleridir.<sup>5</sup>

Talat Koçyiğit, Sahâbe'nin Hz. Peygamber devrinde, İslâm dinine taalluk eden meseleleri, Kur'ân-ı Kerîm'den, Peygamber vâsıtasıyla almış olduklarını çok defa, nâzil olan âyetlerin mücmel olduğundan Müslümanların onları anlamakta güçlük çektiklerini ve ekseriya Hz. Peygambere başvurarak bu âyetlerin kendilerine açıklanmasını istedikleri zaman iyice ortaya konulmasını istediklerini Meselâ, Kur'ân'da Allah Tealâ'nın namazın muayyen vakitlerde mü'minler üzerine bir farz olduğunu bildirilmiş<sup>3</sup> olduğunu sık sık da Müslümanlara namaz kılmalarını emretmiş olduğunu kaydetmiştir.<sup>6</sup>

Talat Koçyiğit, Sahâbenin her ne kadar Kur'ân-ı Kerîm'de mezkûr emirlerin zahiri manasını anlamış ise de namazın nasıl kılınması gerektiğini, hangi vakitlerde ve kaç rekat kılınacağını öğrenmek için Hz. Peygambere başvurmuş olduklarına ifade etmiş, Hz. Peygamberin de, farz kılınan namaz vakitlerinin 5 adet, öğle, ikindi ve yatsı namazlarının 4'er, akşam namazının 3, sabah namazının da 2 rekat olduğunu açıklamış, nasıl kılınması gerektiği hususunda ise arkasında cemaatle namaz kılan Müslümanlara *صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي* "Benim kıldığım gibi kılınız!"<sup>7</sup> buyurmuş olduğunu, el-Buhârî'nin rivayet ettiği bir hadise göre Allah'ın Rasûlü'nün ise Cebrâil'in arkasında namaz kılmak suretiyle namazın âdâb ve erkânını ondan öğrenmiş olduğunu kaydetmiştir.<sup>8</sup>

Talat Koçyiğit, "Ey İmân edenler, Cuma günü namaz için ezan okunduğu zaman alış verişi terk edip zikrullâha koşunuz."<sup>9</sup> âyetiyle Cuma namazının Müslümanlara farz kılmış olduğunu fakat bu namazın nasıl kılınması gerektiğine dair açıklama olmadığını Hz. Peygamberin ise Cuma namazının 2 rekat kılınacağını ve bir de hutbe îrâd edileceğini beyan etmiş olduğunu kaydederek hadislerin âyetleri izah etmede önemli bir fonksiyon icra etmiş olduğuna dikkat çekmiştir.<sup>10</sup>

Talat Koçyiğit, Kur'ân-ı Kerîm'in müteaddit defalar, Müslümanların zekât vermeleri gerektiğini bildirmiş olduğuna fakat hangi mallarından ne miktar zekât vermeleri gerektiğini öğrenmek için Hz. Peygambere (s.a.s.) başvurmuş olduklarına işaret etmiş, Hz. Peygamberin, emvâlin bazısından zekât alınacağını, diğer bazısı için ise zekât vermesinin gerekmediğini açıkladığını zikrettikten sonra mâşiye tabir edilen deve, koyun ve inek gibi bazı hayvanlardan

<sup>4</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usûlü*, s. 16-17.

<sup>5</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usûlü*, s. 17.

<sup>6</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usûlü*, s. 17.

<sup>7</sup> el-Buhârî, Muhammed b. İsmâîl, (1992). *el-Câmiu's-Sahîh*, İstanbul: Çağrı Yay., Salat, 2.

<sup>8</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usûlü*, s. 18.

<sup>9</sup> Cuma, 62/9.

<sup>10</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usûlü*, s. 18.

zekât alınması gerektiği halde aynı sınıfa giren at, eşek ve katır gibi hayvanlardan zekât alınmadığını kaydetmiştir.<sup>11</sup>

Talat Koçyiğit, Kur'ân-ı Kerîm'de kudreti olanlar için haccı farz kılmış olduğunu, Hz. Peygamberin ise hacc vaktini, hacc kıyafetini, tavâfı, Arefe ve Muzdelife'deki hacc ile ilgili amelleri açıklamış olduğunu, kendisinin açıkladığı şekillerde hacc farizalarını ifa etmeleri gerektiğini bildirdiğini kaydetmiştir.<sup>12</sup>

Talat Koçyiğit, Kur'ân-ı Kerîm'den buna benzer daha birçok misaller zikredilebileceğini mezkûr âyetleri Hz. Peygamberin açıklaması konun anlaşılması için kâfi geleceğini zikretmiştir.<sup>13</sup>

Talat Koçyiğit, Hz. Peygamber'in Kur'ân-ı Kerîm'de mücmel olarak zikredilen mezkûr âyetleri yine ilâhî emirle Müslümanlara açıklamış olduğunu ve açıklanan şekilde onların amel etmeleri gerektiğini, onun, insanların ihtilâf etmiş oldukları şeyleri açıklamak için ve mü'minlere de hidâyet ve rahmet olarak indirildiğini açıklamak için: "Biz, sana Kitâb'ı, insanların ihtilâf ettikleri şeyleri beyan etmek ve mü'minlere, hidâyet ve rahmet olmak üzere indirdik."<sup>14</sup> âyetini kaydetmiştir.<sup>15</sup>

Talat Koçyiğit, Allah Teâlâ'nın Kur'ân-ı Kerîm'de, Hz. Peygamberi, kendisine indirilen âyetleri Müslümanlara tebliğ ve tebyîn etmekle vazifelendirdiği gibi, Müslümanlara da ona uymayı ve onun gösterdiği yoldan yürümeyi emretmiştir; "Rasûlün size verdiklerini alınız ve nehyettiği şeylerden de çekininiz"<sup>16</sup> "Çünkü o, onlara iyiliği emreder, onları kötülükten nehyeder; iyi olan şeyleri onlara helâl kılar, kötü olan şeyleri harâm"<sup>17</sup> diğer bir âyet-i kerîmede de Müslümanlara, Allah'a ve Rasûlüne itaat etmeyi daha açık bir şekilde emretmiştir: "Allah'a ve Rasûl'e itaat ediniz"<sup>18</sup> "Zira kim Rasûl'e İtaat ederse Allah'a itaat etmiş olur."<sup>19</sup>

Talat Koçyiğit, mezkûr âyetlerin, sahâbenin, çeşitli müşkillerinde Hz. Peygambere (s.a.s.) başvurmaları gerektiğini açık bir şekilde göstermekte olduğuna işaret etmiş, müşküllerinin hallinde ve sahâbenin, izahına ihtiyaç duyduğu birçok âyetin tefsîrinde ileri sürmüş olduğu fikir ve beyanların sünnetin geniş bir külliyyât olarak vücut bulmasına vesile olduğuna, burada geçen sünnet kelimesinin hadisçilerin kullanmış oldukları ıstılah manasına alınacak olursa bunun umumî manasıyla hadis olduğunu Hz. Peygamberin henüz hayatta iken sahâbenin, dinî müşküllerinin anahtarı olarak geniş bir hadis külliyyâtına sâhip olduğunun anlaşıldığını kaydetmiştir.<sup>20</sup>

<sup>11</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usulü*, s. 18.

<sup>12</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usulü*, s. 18.

<sup>13</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usûlü*, s. 18. Talat Koçyiğit, Peygamberimizin (s.a.s.) İslam Dini'ndeki Konumunu ve

Sünnet'in Teşri Değerini müstakil bir makale yayınlamak üzere değerlendirmiştir. Bkz. Koçyiğit, T. (1970). *Peygamberimiz ve Sünneti'nin Teşri Değeri*, Ankara: Diyanet İlmî Dergi, Özel Sayı, s. 102-110. Diğer çalışmalar için Bkz. Abdulhalim Mahmûd. (1977). *es-Sunnetu ve Mekânetuhâ fi't-Teşri'l-İslâmî*, Beyrut; Abdulğani Abdülhâlik, (1993). *Huciyyetu's-Sunne*. 2. baskı. Dâru'l-Vefâ, Cemile Abdülkadir Rifâi, Muhammed Ramiz Abdulfettâh Azîzi, (2006). *es-Sunnetu'n-Nebeviyye fi't-Teşri'l-İslâmî*, Amman: Dâru'l-Me'mûn.

<sup>14</sup> Nahl, 16/64.

<sup>15</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usûlü*, s. 18-19.

<sup>16</sup> Haşr, 59/7.

<sup>17</sup> A'râf, 7/157.

<sup>18</sup> Âl-i İmrân, 2/32.

<sup>19</sup> Nisâ, 4/80.

<sup>20</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usûlü*, s. 19.

#### 4.Hadislerin yazılması ve İlk Yazılı Hadisler Açısından Değerlendirmeler

Talat Koçyiğit, ilk sahâbiler arasında hadis ve sünnetin değerinin çabuk anlaşılmuş olduğunu, Hz. Peygamberden duymuş oldukları herhangi bir sözü veya görmüş oldukları herhangi bir fiili, kendi aralarında daima müzâkere etmiş olduklarını ve günlük hayatlarını bu söz ve fiilin ifade ettiği manaya intibak ettirmeğe çalışmış olduklarına vurgu yapmış, sünnet ve hadise karşı gösterdikleri bu yakın ilginin neticesinde hadis külliyyâtının süratle teşekkülünde büyük bir âmil olduğunu kaydetmiştir.<sup>21</sup>

Hadis Külliyyâtının Hz. Peygamberin (s.a.s.) hayatında teşekkül etmeye başladığını zikreden Talat Koçyiğit bu külliyyâtın ilk sahâbilerin elinde yazılı olarak bulunmadığı hâfızalarda tutulduğunun bir gerçek olduğuna işaret etmiştir. Bunun Hz. Peygamberden işitilen herhangi bir hadisin, herhangi bir kimseden gelişi güzel işitilen bir sözle karşılaştırmamanın gereğini vurgulamış, hadis ve sünnetin Kur'ân-ı Kerîm'in emir ve tavsiyeleri neticesinde ilk Müslümanlar arasında en yüksek mertebeye ulaşmış olmasını hadislerin aralarında müzâkere ve münâkaşa etmek suretiyle hâfızalarına yerleştirmiş oldukları zikretmiştir.<sup>22</sup>

Talat Koçyiğit, Hadis ve Sünnetin korunmasında özellikle Hz. Peygamberden hadisleri dinlemek ve öğrenmek için hırs ve iştiyâkın önemine dikkat çekmiş ve el-Buhâri(ö. 256/870) tarafından nakledilen bir Ebû Hureyre hadisine yer vermiştir. Bu hadiste Ebû Hureyre'nin: "Kıyâmet günü şefaatine nâil olacak kimseler hakkında Hz. Peygambere bir soru sorduğunda "Diğerlerine nispetle hadise karşı daha fazla hırsın olduğunu bildiğim için, bu mevzuda bana ilk soru soracak olan kimsenin sen olacağını tahmin ediyordum."<sup>23</sup> cevabını almış olduğunu ve Ebû Hureyre'nin hadise karşı hırs ve iştiyâkının bizzat Hz. Peygamber tarafından müşâhede edildiğine işaret etmiştir. Hadise karşı diğer sahâbilerin Ebû Hureyre kadar olmasa da hırslarının olduğunu ancak Ebû Hureyre'nin hırsının diğer sahâbilere nazaran ağır bastığını Ebû Hureyre'nin Abdullah b. Amr hakkındaki "Abdullah b. Amr'ın kendisinden daha fazla hadis bildiğini, zira onun, hadislerini yazdığını kendisinin ise yazmadığını" zikretmesini ise Adullah b. Amr'ın Ebû Hureyre'den hadislere karşı daha hırslı olduğuna delil olarak kaydetmiştir.<sup>24</sup>

#### 5.Arap Yazısı İlk Müslümanlar Arasındaki Yazı Bilgisi Açısından Değerlendirmeler

Talat Koçyiğit, Sahâbenin Hz. Peygamberden (s.a.s.) işitmiş olduğu hadislerin uzun müddet hâfızalarda gizli kalmadığını O, hayatta iken Abdullah b. Amr gibi yazı bilen bazı sahâbiler ve Hz. Peygamberin vefatından sonra yazı yazmasını öğrenmiş olan pek çok sahâbî tarafından işitmiş oldukları hadisleri yazmış oldukları sahîfelerde toplamış olduklarını zikretmiş İslâmiyetin ilk günlerinde yazı bilen sahabînin çok azdı olduğunu el-Belâzurî'nin rivayetine göre, bu sıralarda, Kureys'ten ancak 17 kişinin yazı bildiğini zikretmiş ve bu sahâbilerin isimlerini zikretmiştir.

- 1.Ömer b. el-Hattâb
- 2.Alî b. Ebî Tâlib
- 3.Osmân b. Affân
- 4.Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh,
- 5.Talha (b. Ubeydillah)
- 6.Yezîd b. Ebî Sufyân,

<sup>21</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usûlü*, s. 18.

<sup>22</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usûlü*, s. 20.

<sup>23</sup> Ahmed b. Hanbel, (1992). *Musned*, İstanbul: Çağrı Yay., c. II, s. 373.

<sup>24</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usûlü*, s. 20.

- 7.Ebû Huzeyfe b. Utbe b. Rabîa
- 8.Hâtib b. Amr
- 9.Ebû Seleme b. Abdilesed el-Mahzûmî
- 10.Ebân b. Saîd b. el-Âs b. Umeyye
- 11.Hâlid b. Safid
- 12.İbn Ebî Serh el-Âmirî
- 13.Huvaytîb b. Abdiluzzâ el-Âmirî
- 14.Ebû Sufyân b. Harb
- 15.Muâviye b. Ebî Sufyân
- 16.Cuheym b. es-Salt
- 17.el-Alâ' b. el-Hadramî<sup>25</sup>

Talat Koçyiğit, sahâbiyye kadınlar arasında ise **3-4** kişinin yazı bildiğini Hz. Peygamberin (s.a.s.) zevcelerinden **Hz. Âişe ve Ummu Seleme'nin** yazamamakla beraber yazıyı okuyabildiklerini zikretmiş, Hz. Peygamberin de yazı bilmeyenler arasında olduğunu "*Sen, bu Kitaptan önce bir kitap okumuş ve sağ elinle yazı yazmış değildin; yoksa bâtil söz söylemekle şöhret yapmış kimseler şüpheye düşerlerdi.*"<sup>26</sup> Âyetini zikrederek istişhâd getirmiş, Hz. Peygamberin okuma yazma bilseydi İslâmiyet'e düşman olanların Kur'ân'ı yalanlamak, onun Allah Kelâmı olmadığını ileri sürebilmek için, onun daha önce gönderilen kitapları, Tevrat'ı ve İncil'i okuyup onlardan nakiller yapmak suretiyle bu Kitâbı vücuda getirdiğini iddiaya kalkışabileceklerini vurgulamış, Hz. Peygamberin okuma yazma bilmediğini gayet iyi bildikleri için iddialarının yersiz olacağını kaydetmiştir.<sup>27</sup>

Talat Koçyiğit, Arapların yazıya karşı bu derece yabancı olmaları, buna mukâbil, aralarında, birbirlerine nakledecek bol ahbâra sâhip bulunmalarının sebebini bu ahbârın bekâsı ve müteâkib nesillere nakledilebilmesi için onların yazı sanatı yanında hâfızalarının bu günün insanlarını bile hayrete düşürecek derecede inkişâf etmesine bağlamış, özellikle biyografik eserlerde, bu kavmin hâfıza kabiliyetini ortaya koyan pek çok misalin görülebileceğine işaret etmiş. İbn Abbâs'ın (ö. 68/687) Mescid-i Harâm'da hiç işitmediği bir kasîdeyi bir defa dinlediği zaman onu hemen hıfz etmiş ve orada bulunanlara hata yapmaksızın tekrar etmiş olduğunu, Katâde'nin (ö. 118/736) ise kendisine, ashâbtan Câbir b. Abdillâh'ın (ö. 78/697) hadislerini ihtiva eden bir sahife okuduğu zaman onu hemen hıfz etmiş olduğunu misâl olarak zikretmiştir.<sup>28</sup>

Talat Koçyiğit, Tâbûtun devrinde ve daha sonraki devirlerde de yazının inkişâf etmesine ve okuma yazma bilenlerin çoğalmasına rağmen, bazı meşhur hadis imamlarının, hadis yazan ve fakat yazdıkları hadisleri hıfz etmeyen kimseleri zayıf addetmeleri is yine, kitâbet sanatının henüz inkişaf etmemiş olmasına ve o devirlerde hâfızaya gösterilen yüksek itimadın devamına bağlamış olduklarını kaydetmiştir.<sup>29</sup>

Talat Koçyiğit, Hz. Peygamberin (s.a.s.) İslâm dinini Kur'ân-ı Kerîm'in ilk **إقرأ** "*Oku*"<sup>30</sup> ilâhî emriyle tebliğ etmeğe başlamış olduğunu, bu emrin İslâmiyetin okumağa verdiği ehemmiyeti

<sup>25</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usûlü*, s. 20-21.

<sup>26</sup> Ankebût, 29/48.

<sup>27</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usûlü*, s. 21.

<sup>28</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usûlü*, s. 21.

<sup>29</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usûlü*, s. 21.

<sup>30</sup> Alak, 96/1.

göstermeğe kâfi olduğunu vurgulamış bu emirle birlikte, kitâbet sanatının inkişâfı üzerinde büyük bir hassasiyetle durulmuş olduğunu çünkü yazının, vahyin muhafazasında ve risâletin kabile ve devlet reislerine tebliğinde çok mühim rolünün varlığına işaret etmiştir.<sup>31</sup>

Talat Koçyiğit, Hz. Peygamberin (s.a.s.) Müslümanların en kısa zamanda okuma yazma öğrenmelerini istemiş olduğunu ve bunu mümkün kılacak her fırsattan istifade çareleri aramış olduğunu hicretin 2. yılında Bedir savaşı vuku bulduğunda ve Müslümanların eline çok sayıda müşrik esir düşmüş olduğunu Sahâbe-i Kirâm tarafından bu esirlerin fidye ile serbest bırakılmasının talep edilmiş olduğunu zikretmiş, Hz. Peygamberin bu fırsatı kaçırmamış olduğunu ve müşriklere, yazı bilen her birinin, **10 Müslüman çocuğuna yazı öğretmek şartıyla** serbest bırakılacağını bildirmiş olduğunu kaydetmiştir.<sup>32</sup>

Talat Koçyiğit, esirler için öngörülen fidyenin tatbikatı hakkında kaynaklarda her hangi bir kayda rastlanmadığını, bu şartın tatbik edilmiş ve birçok Müslüman çocuğun okuma yazma öğrenmiş olduğunu zikretmiş, Hz. Peygamberin Kur'ân âyetlerinin tedvininde ve henüz İslâm'a girmemiş olan kabile ve devlet reislerinin yeni dine davet edilmesinde daima yazıya başvurmuş ve ashâbtan yazı bilenleri vazifelendirmiş olduğunu zikretmiştir.<sup>33</sup>

Talat Koçyiğit, Kur'ân âyetlerinin nâzil olduğunda da kâtiplerinden birini çağırıp ve ona yazdırmış olduğunu el-Belâzurî'nin rivâyetine göre **Ubeyy b. Ka'b el-Ensârî (ö. 19/640)** ile sonradan irtidât etmiş olan **Abdullah b. Sa'd b. Ebî Serh'in (ö. 36/656)** ilk vahiy kâtiplerinden olduğunu zikretmiş, Ubeyy'in bulunmadığı zamanlarda Hz. Peygamber'in (s.a.s.) **Zeyd b. Sâbit'i (ö. 45/665)** çağırıp ona yazdırmış olduğunu, vahiy kâtiplerinin **İbrânce** de yazma kabiliyetlerinin olduğunu zikretmiş, Zeyd b. Sâbit'in verdiği habere göre Hz. Peygamber'in kendisine Yahudî yazısını öğrenmesini emretmiş olduğunu ve "Yazdıracağım bir yazı için Yahûdîye itimad edemiyorum." demiş olduğunu, Zeyd b. Sâbit'in 15 gün içerisinde Yahûdî yazısını öğrenmiş ve Hz. Peygamberin Yahûdîlere göndereceği mektupları yazmış ve onlardan gelen mektupları da Hz. Peygambere okumuş olduğunu kaydetmiştir.<sup>34</sup>

Talat Koçyiğit, Kur'ân âyetleri ve kabile reislerine gönderilen mektupların kâğıdın o zamanlar bilinmemesinden dolayı çeşitli hayvan derileri **أديم** hurma yaprakları **عصيب** levha halinde taşlar ve kemikler **عظم عزلاء** kullanılmış olması sebebiyle muhtelif maddeler üzerine yazılmış olduğunu, bu çeşit yazılı malzemeleri kaybolması ihtimaline karşı yine hâfızaya müracaat edilmiş ve nâzil olan âyet ve sûrelerin Müslümanların pek çoğu tarafından ezberlenmiş olduğunu zikretmiştir.<sup>35</sup>

## 6. Sahâbenin Hadis Yazmaktan Menedilmesi Açısından Değerlendirmeler

Talat Koçyiğit, Hz. Peygamberin (s.a.s.) okuma yazma sanatının gelişmesi üzerindeki çalışmalarının kısa bir zaman içerisinde semere vermeğe başladığını, birçok sahâbînin yazıyı öğrenmiş olduğunu zikretmiş, yazının yeni yeni inkişâf etmesinden dolayı sahâbenin çoğu hatadan sâlim olarak yazı yazamadığına bir ibarenin okunmuş ve telaffuzunda ittifak etseler

<sup>31</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usûlü*, s. 20-21.

<sup>32</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usûlü*, 21.

<sup>33</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usûlü*, 21. Ayrıca Hadislerin Tedvîninden önce hadis sahifeleri yazan sahâbîlerle ilgili ve bu sahifelerle ilgili çalışmaları ele alan bazı çalışmalar yapılmıştır. Muhammed Accâc Hatîb, (1963). *es-Sunnetu kabl'e't-Tedvîn*, Mekke. Muhammed Mustafa el-A'zamî'nin çalışmalarından bazıları da bu dönemdeki Hadislerin yazılması ile ilgilidir. (1968). *Studies in Early Hadith Literature with a Critical Edition of Some Early Texts*, Beyrut: Al-Maktab al-Islami, (1976). *Dirasat fi al-Hadit an-Nabaawi wa Tarih tadwini*, Cami'at Riyad: Ar-Riyad, *Studies in Early Hadith Methodology and Literature*, (1993). (terc. İlk Devir Hadis Edebiyatı (terc. Hulusi Yavuz), İstanbul: İz Yay., Indianapolis Islamic Teaching Center, 1977.

<sup>34</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usûlü*, s. 22.

<sup>35</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usûlü*, s. 22.

bile aynı ibarenin farklı şekillerde yazmış olduklarını bu sebeple Hz. Peygamber tarafından Sahâbe-i Kirâm'ın hadislerin yazılmasından menedilmiş olduğunu kaydetmiştir.<sup>36</sup>

Talat Koçyiğit, Hz. Peygamberin(s.a.s.) ashabını hadis yazmaktan men'ine dair gelen haberlerin en meşhurunun Ebû Saîd el-Hudrî'nin Hz. Peygamberden rivayet ettiği "*Benden, Kur'an'dan başka bir şey yazmayınız; her kim, benden, Kur'an'dan başka bir şey yazdı ise onu imha etsin.*"<sup>37</sup> hadisi olduğunu zikretmiştir.<sup>38</sup>

Talat Koçyiğit, Ebû Saîd el-Hudrî'nin rivayet ettiği: "*Hadis yazmak için Rasûlullah'tan (s.a.s.) izin istedim bana izin vermekten çekindi.*"<sup>39</sup> Hadisten de hareketle hadislerin tedvini meselesine temas eden Arapça kaynakların Hz. Peygamberin, ashabını hadis yazmaktan men'i hususunda buna benzer haberler zikretmiş olduklarını kaydetmiştir.<sup>40</sup>

Talat Koçyiğit, Hz. Peygamberin hadis kitâbetine izin verilmemesi hakkında kaynakların zikrettiği sebepleri de şöyle sıralamıştır:

1.Müslümanlar, yazıyı henüz öğreniyorlar ve yazılarında fazla denecek derecede hata yapıyorlardı. Bu sebeple, hadis yazmaları herhangi fâhiş bir hata ihtimaline karşı serbest bırakılamazdı. Nâzil olan Kur'an âyetleri de yazılmakla beraber, onlarda, böyle bir hata ihtimali yoktu; çünkü Hz. Peygamberin nezaretinde ve güvenilir kâtipler tarafından yazılıyordu.

2.Ashab, imanun en yüksek mertebesine erişmiş kimseler olmalarına rağmen, aralarında birkaçı müstesnâ, henüz câhildiler, bu cehâletleri, sâir beşer kelâmıyla mukâyese edilmesigayri kâbil olan Kur'an âyetlerini, Hz. Peygamberin hadislerinden ayırt etmelerine imkân vermeyecek derecede idi. Hadisler yazıldığı takdirde, Kur'an âyetleriyle karışabilir, halk, âyeti hadis, hadisi de âyet makamında okuyabilirdi, Bu mahzurlar göz önünde bulundurularak ashâb, hadis yazmaktan menedilmiş ve muayyen bir vakte kadar onlara izin verilmemiştir.

Talat Koçyiğit, bazı kaynakların Abdullah b. Amr'ın "*Yâ Rasûlallah, senden işitmiş olduğum hadisleri yazıyorum.*" diyerek Hz. Peygamberden izin istemesini ve onun da "*Yaz*" demek suretiyle hadis kitâbetine müsaadesini ele alarak, nehiy hususunda vârid olan haberlerin iyi yazı bilmeyenlere matuf olduğunu, İyi yazı bilen kimselerin ise bu nehiyden hâriç tutulduğunu ve onlara hadis yazmak için izin verildiğini zikrettiklerine işaret etmiş, bu te'vîlin ilk bakışta ma'kûl görünmekle beraber Ebû Saîd el-Hudrî hadisi, hakikatte, hâstan ziyade âmnu ifade ettiğini ve ondan tahsîs mânası çıkarmak güç olduğunu çünkü bu hadiste "*Her kim yazdı ise*" denilmekte, fakat "*iyi yazı bilmeyen kimse*" veya bunu ifade edecek herhangi bir ibare zikredilmemekte olduğunu vurgulamıştır.<sup>41</sup>

Talat Koçyiğit, aynı hadiste zikredildiği veçhile Hz. Peygamberin (s.a.s.) ashâbın, Kur'an âyetlerini yazmasını menetmemiş, "*Benden, her kim Kur'an'dan başka bir şey yazdı ise*" demek suretiyle Kur'an âyetlerinin yazılmasına izin vermiş olduğunu eğer hadis kitâbetinden nehiy, iyi yazı bilmeyen ashaba râci olsa idi, Kur'an âyetlerinin de sadece iyi yazı bilenler

<sup>36</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usûlü*, s. 22-23.

<sup>37</sup> Muslim b. el-Haccâc, *el-Câmiu's-Sahîh*,Zuhd, 16.

<sup>38</sup> Koçyiğit, T.*Hadis Usûlü*, s. 23.

<sup>39</sup> el-Hatîb el-Bağdâdî *Takvîdü'l-İlm* adlı eserini 10 bâbtan meydana gelen eserde önce hadislerin yazılmaması gerektiğine, ardından hadislerin yazılmasında bir sakınca bulunmadığına dair rivayetler sıralanmış, Kur'an ile hadislerin birbirine karışması endişesinin ortadan kalkmasından sonra hadisleri yazıyla tespit etmenin bir mahzûru bulunmadığı belirtilmiştir. Eseri, Yûsuf el-İş tahkîk ederek yayımlamıştır. (1949), (1974). Dımaşk, (1394/1975). Beyrut, (1997). Kandemir, M. Y. "el-Hatîb el-Bağdâdî", İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, TDV Yay., c. XVI, s. 456.

<sup>40</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usûlü*, s. 23.

<sup>41</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usûlü*, s. 23-24

tarafından yazılmasına izin verilmesinin gerekli olduğunu halbuki zikredilen haberde, bu manayı verecek bir tahsis ifadesi mevcut olmadığına işaret etmiş bütün sahâbînin Kur'ân âyetlerini yazmak hususunda serbest bırakılmakla beraber hadis yazmaktan men olunmuş olduklarını, Abdullah b. Amr ve diğer bazı sahâbîden rivayet edilen ruhsata ait haberlerin ise, daha sonraki bir devre, yani, hadis sahîfeleriyle Kur'ân sahîfelerinin karışma tehlikesinin zâil olduğu ve hadis kitabetine izin verildiği bir zamana ait olduğuna işaret etmiştir.

## 2.Hadis ve Sünnet Bölümünün Telifinde Kullanılan Kaynakları Yönünden Değerlendirmeler

Talat Koçyiğit'in eseri, ilk dönem eserlerinden yararlanarak bu bölümü telifinden dolayı hem özgün bir eser hem de akademik ve sistematik ilk *Hadis Usûlü* kitabı olma özelliğini taşımaktadır.

Talat Koçyiğit, bu bölümün telifinde Kur'ân-ı Kerîm başta olmak üzere 14 temel kaynaktan istifade etmiştir. Bu eserleri alfabetik olarak sıralamak istiyoruz.

- 1.Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855), *Musned*<sup>42</sup>
- 2.el-Buhârî (ö. 256/870), *el-Câmiu's-Sahîh*<sup>43</sup>
- 3.Muslim b. el-Haccâc (ö. 261/875), *el-Câmiu's-Sahîh*<sup>44</sup>
- 4.Belâzurî (ö. 279/892), *Futuhu'l-Buldân*<sup>45</sup>
- 5.er-Râmahurmuzî (ö. 360/971), *el-Muhaddisu'l-Fâsil beyne'r-Râvî ve'l-Vâî*<sup>46</sup>
- 6.el-Hatîb el-Bağdâdî (ö. 463/1071), *Takyîdu'l-İlm*<sup>47</sup>
- 7.el-Hatîb el-Bağdâdî, (ö. 463/1071) *el-Kifâye fi'lmi'r-Rivâye*<sup>48</sup>
- 8.İbn Abdilberr (ö. 463/1071), *Câmiu Beyânî'l-İlm ve Fadlih*<sup>49</sup>
- 9.el-Gazâlî (ö. 505/1111), *el-Munkizu mine'd-Dalâl*<sup>50</sup>
- 10.İbn Manzûr, (ö. 711/1311) *Lisânu'l-Arab*<sup>51</sup>
- 11.İbn Hacer el-Askalânî (ö. 852/1448), *Nuhbetu'l-Fiker*<sup>52</sup>
- 12.ez-Zehebî (ö. 748/1347), *Tezkiratu'l-Huffâz*<sup>53</sup>
- 13.ez-Zehebî (ö. 748/1347), *el-Muntekâ min Minhâci's-Sunne*<sup>54</sup>
- 14.Zeynuddîn el-İrâkî (ö. 807/1404), *et-Takyîd ve'l-İzâh*<sup>55</sup>

---

<sup>42</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usûlü*, s. 20.

<sup>43</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usûlü*, s. 18.

<sup>44</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usûlü*, s. 15.

<sup>45</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usûlü*, s. 21, 22.

<sup>46</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usûlü*, s. 5, 20.

<sup>47</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usûlü*, s. 23.

<sup>48</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usûlü*, s. 5.

<sup>49</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usûlü*, s. 20.

<sup>50</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usûlü*, s. 4.

<sup>51</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usûlü*, s. 15

<sup>52</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usûlü*, s. 6.

<sup>53</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usûlü*, s. 20, 21.

<sup>54</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usûlü*, s. 3.

<sup>55</sup> Koçyiğit, T. *Hadis Usûlü*, s. 6.

## SONUÇ

Bosna Hersekli bir âlim olan Prof. Dr. Muhammed Tayyib Okiç, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde önce Hadis kürsüsünü ardından Tefsir kürsüsünü kurmuş, Hadis İlmine iştîyâkına şahit olduğu Talat Koçyiğit'i Hadis kürsüsüne ilk hadis asistanı olarak almıştır.

Ülkemizin ilk hadis asistanı olma şerefini kazanmış olan Talat Koçyiğit, akademik ve sistematik olarak ilk *Hadis Usûlü* ve *Hadîs Tarihi*'nin müellifi olarak *Türkiye Hadis Tarihi*'ne adını yazdırmıştır. Hocamız *Hadîs Usûlü* ve *Hadis Tarihi* konularına dair diğer bazı kitaplar da telif etmiştir.

Talat Koçyiğit, *Hadis Usûlü* adlı eserinin 1. Bölümünde Hadis ve Sünnet tanımlarını yapmış, Sünnet'in İslam'daki yerini Kur'ân-ı Kerîm'den âyetlerden deliller getirerek açıklamaya çalışmış, Kurân ve Sünnet'in birbirinden ayrılamaz iki parça olduğunu vurgulamıştır.

Talat Koçyiğit, Hz. Peygamber Döneminde Ashâb-ı Kirâm'ın Yazı Bilgisi, yazı bilen sahâbîler konularını ele almış, hadis yazma yasağının umûmî mi hususî mi? olduğuna dair kaynaklarda geçen Hz. Peygamberin (s.a.s.) Abdullah b. Amr b. el-Âs'a hadis yazmak istediğinde hadis yazmasına izin verdiği ve Ebû Sâid el-Hudrî'nin hadislerini yazması talebinde bulunduğu da hadis yazıp yazmasına izin verilmediği hususlarını irdelemiş, hadis yazma yasağının hususî ve muvakkat olduğuna dair kaynaklardan bazı deliller zikretmiştir.

Talat Koçyiğit'in *Hadis Usûlü*'nün 1. Bölümünde yer alan Hadis ve Sünnet konularının telifinde 1. el kaynaklarından istifade etmiş olduğu göz önünde bulundurulduğunda eserin orijinalliği yanında daha sonraki *Hadîs Usûlü* ve *Hadîs Tarihi* müelliflerine de *Hadis Usûlü* ve *Hadis Tarihi* yazımında bir alt yapı oluşturduğu âşikârdır.

## KAYNAKÇA

Kur'ân-ı Kerîm

Aba, V.(2016). *el-Hatîb el-Bağdâdî'nin Muhtevâ ve Istılahları Bağlamında Hadis Usûlune Etkisi*, Hadis Tetkikleri Dergisi, sy. 14/1, s. 75-98.

Ahmed b. Hanbel, (1992). *Musned*, İstanbul: Çağrı Yay.

Ahmed Muhammed Şâkir, (1370/1951). *el-Bâisu'l-Hasîs Şerhu İhtisârü Ulûmi'l-Hadîs* 2. Baskı, Kahire: Dâru't-Turâs,

Ali el-Kârî, (1415/1994). *Şerhu Şerhi Nuhbeti'l-Fiker fî Mustalahâti Ehli'l-Eser* (nşr. M. Nizâr Temîm-Heysen Nizâr Temîm), Beyrut: Şirketu Dâru'l-Erkâm,

Ali el-Kârî, (2009). *Nuzhetu'n-Nazar fî Tavdîhi Nuhbetu'l-Fiker fî Mustalahü Ehli'l-Eser*, (tah. Abdulfettah Ebu Gudde), Beyrut: Daru'l-Beşâiri'l-İslâmî,

A'zamî, Muhammed Mustafa, (1968). *Studies in Early Hadith Literature with a Critical Edition of Some Early Texts* Beyrut: Al-Maktab al-Islami.

A'zamî, Muhammed Mustafa, (1976). *Dirasat fi al-Hadit an-Nabawi wa Tarih Tadwini*, Riyad: Cami'at Ar-Riyad,

A'zamî, Muhammed Mustafa, (1977). *Studies in Early Hadith Methodology and Literature*, (İlk Devir Hadis Edebiyatı, (1993). (terc. HulusiYavuz), İz Yay., İstanbul,) Indianapolis Islamic Teaching Center.

Bilgin, R. (2015). *Talat Koçyiğit'in Hayatı, Eserleri ve Türkiye'deki Hadis Çalışmalarına Katkısı*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, c. 12, sy. 2, s. 167-194.

Bilgin, R.(2020). *Son Dönem Hadis Çalışmaları ve Talat Koçyiğit'in Hadisçiliği*, Ankara: Araştırma Yay.,



el-Bağdâdî, Ebû Bekr Ahmed b. Ali el-Hatîb, (1406/1986). *el-Kifâye fî İlmi'r-Rivâye*, (tah. Ahmed Ömer Hâşim), 2. Baskı, Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-Arabî.

el-Buhârî, Muhammed b. İsmâîl, (1992). *el-Câmiu's-Sahîh*, İstanbul. Çağrı Yay.,

Cemile Abdülkadir Rifâî-Muhammed Ramiz Abdulfettâh Azîzî, (2006). *es-Sunnetu'n-Nebeviyye fî't-Teşrî'l-İslâmî*, Amman: Dâru'l-Me'mûn,

el-Hâkim, Ebû Abdillâh, (1937). *Ma'rifetu Ullûmi'l-Hadîs*, (neşr: Muazzam Huseyn), Kahire.

Huseyin Şevât, (2004). *Hucciyyetu's-Sunne ve Târîhuhâ*,

İbnu's-Salâh, Ebu Amr Osmân, *Ulûmu'l-Hadîs*, (2020). (tah. Nureddin İtr), Beyrut, 1384/1965. (terc. Abdullah Aydınlı, *Hadis İlmi'nin Ana Konuları Bilgisi*, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yay.,

Kahraman, H. (1995). *Hadis Usûlü Alanında el-Hatib el-Bağdâdî'nin İbnu's-Salâh Üzerindeki Etkileri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kahraman, H. (1998). *el-Hatib el-Bağdadi ve el-Kifâye'si*, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sy. 7/7, s. 471-486.

Kandemir, M. Y. (1997). "el-Hatib el-Bağdâdî", İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, TDV Yay.c. XVI, s. 456.

Kandemir, M. Y. (2001). "Kâdı İyâz", İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, TDV Yay.c. XXIV, s. 116-117.

Kandemir, M. Y. (1999). "İbn Hacer el-Askalânî", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, TDV Yay. c. XIX, s. 523.

Kandemir, M. Y.(2000). "İbnu's-Salâh eş-Şehrezûrî", İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, TDV Yay. c. XXI, s. 199.

Kandemir, M. Yaşar (2007). "Nevevî", İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, TDV Yay, c. XXXIII, s. 47.

Koçyiğit, T. (1970). *Peygamberimiz ve Sünneti'nin Teşrî Değeri*, Ankara: Diyanet İlmî Dergi, Özel Sayı, s. 102-110.

Koçyiğit, T. (1961). *İslâm Hadisinde İsnâd ve Hadis Râvilerinin Cerhi*, Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, c. 9, sy. 1, s. 47-57.

Muslim b. el-Haccâc, (1992). *el-Câmiu's-Sahîh*, İstanbul: Çağrı Yay.

er-Râmahurmuzî Kâdî Ebû Muhammed (1404/1984). *el-Muhaddissu'l-Fâsil bene'r-Râvî ve'l-Vâî*(nşr. Muhammed Acâc el-Hatîb), Beyrut.

es-Sehâvî, Muhammed, (ts.). *Fethu'l-Muğîs Şerhu Elfiyeti'l-Hadîs*, Leknev.

es-Sibâî, Mustafa, (1405/1985). *es-Sunnetu ve Mekânâtuhâ fî't-Teşrî'l-İslâmî*, Beyrut: el-Mektebetu'l-İslâmî, 4. Baskı.

es-Suyûtî, (2019). *Tedrîbu'r-Râvî fî Şerhi Takrîbi'n-Nevevî*, (terc. Muhammed Enes Topgül-Faik Akçaoğlu), İstanbul: Bilnet Matbaacılık.

*Talat Koçyiğit İlmî Makaleler*, (2020). (ed. Çalışkan, N. Bilgin, R.), İstanbul: Rağbet Yay.

Zekeriyyâ b. Muhammed el-Ensârî es-Sunkî el-Ezherî eş-Şâfî, (ts.). *Şerhu Elfiyeti'l-İrâkî (et-Tabsıra ve't-Tezkira) Fethu'l-Bâkî alâ Elfiyeti'l-İrâkî*, Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye,